

Нова українська поліція України у призмі правового виховання

Трофименко В. А.

к. ю. н., доцент кафедри філософії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Верховна Рада України нещодавно проголосувала в останній редакції Закон України «Про Національну поліцію» (реєстраційний № 2822 від 13.05.2015 року, проголосований Верховною Радою України 02 липня 2015 року) [1]. На дату підготовки цієї публікації Закон ще не підписано президентом України, але є можливість звернутись до тексту законопроекту та дати його аналіз в призмі правового виховання. Метою цього розгляду є з'ясування місця нового українського правоохоронця – поліцейського – у системі правового виховання нашої держави.

Автор неодноразово наголошував на специфічності стану правоохоронця у системі правового виховання, що, в свою чергу, вимагає чіткого позиціонування правоохоронця в системі органів державної влади, а також системі правового виховання. З огляду на викладене, метою дослідження є потреба дати відповідь на питання: чи врахована ця специфічність в тексті нового нормативно-правового акту?

Перш за все необхідно порівняти поняття міліції у поки що діючому Законі України «Про міліцію» (від 20 грудня 1990 року №565-ХІІ, з подальшими змінами та доповненнями) [2] і поліції у новому Законі України «Про національну поліцію». Стаття 1 Закону «Про міліцію» визначає: «Міліція в Україні - державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань».

Далі: частина 1 статті 7 Закону встановлює: «Міліція є єдиною системою органів, яка входить до структури Міністерства внутрішніх справ України, виконує адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, кримінальну процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах) функції.» Тобто міліція – державний силовий орган, який захищає суспільство, громадян і державу, виконуючи низку функцій. На рівні центрального закону вже проголошується, що фактично міліція створена державою для неї самої. Мета її існування - попередження і покарання вчинків, які визнані злочинними тією ж державою. Чи не в зв'язку з цим сьогодні повага до міліції знаходиться на низькому рівні? Чого за всю історію існування української незалежної держави так і не побачили громадяни у міліції?

Звернемось до нового закону. Стаття 1 Закону «Про Національну поліцію» встановлює наступне: «Національна поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки».

Попередньо бачимо, що новий закон вже не наголошує на збройному статусі оновленої правоохоронної структури, акцентуючи увагу більшою мірою на її службову відносно суспільства та громадян місію. В цьому ми можемо побачити перший позитив нового законодавства, коли держава відмовляється розглядати правоохоронні структури переважно як силові. Поліція вже не повинна захищати громадян, суспільство, державу лише від протиправних дій. Протидія злочинності стає однією з функцій нової поліції. Якщо казати про інші позитивні моменти нового закону варто відмітити позицію законодавця: намагання закріпити у самому законі якомога більше норм, які раніше були закріплені в підзаконних нормативно-правових актах та інше. Але повернемось до правового виховання.

На сьогодні існує декілька розумінь правового виховання. «У широкому значенні правове виховання особистості — це багатобічний процес впливу на

її правосвідомість і правову культуру, який включає вплив суспільного устрою життя, чинного законодавства, юридичної практики, моральної атмосфери, традицій суспільства, освіти та соціального навчання... У вузькому розумінні правове виховання — це спеціальний, організований і цілеспрямований вплив на правосвідомість особи, підвищення рівня правової культури людини, групи людей, суспільства в цілому.» [3, с. 31] Тепер необхідно навести зміст статті 10 Закону «Про Національну поліцію»: «1. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на вирішення їхніх потреб. 2. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад. 3. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. 4. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.» Аналізуючи цю норму відмітимо, що чи не вперше у нашій країні з'явилась певна кореляція розуміння правового виховання з статтею нормативно-правового акту. Співпраця поліції з населенням на засадах партнерства створює фундамент статусу правоохоронця як суб'єкта правового виховання, який реалізує його цілі безпосередньо через спілкування з громадянином. Варто відмітити, що, мабуть не дарма, реформа у МВС почалася з патрульної поліції: її представники поряд з дільничними інспекторами та працівниками ДАІ найчастіше спілкуються з громадянами у звичайній обстановці (на вулиці, громадських місцях, місцях скупчення людей, автошляхах тощо). Тим більше – і це дуже важливо для нашої країни – нова поліція повинна враховувати регіональні особливості різних регіонів!

Однак, створивши такий фундамент з позицій правового виховання закон не пішов далі. Поліцейський цим нормативним актом розглядається як

представник виконавчої влади, який пройшов доволі невеликий термін навчання. Звісно така швидкість пояснюється потребою. Але нажаль новий Закон дещо дублює Закон «Про міліцію»: він вимагає наявність лише середньої освіти (частина 1 статті 48). Звісно автор не вимагає від майбутнього патрульного повної юридичної освіти, термін отримання якої у нас в країні сягає п'яти років. Тут постає таке питання: як і чому можна навчити майбутнього правоохоронця за два-три місяці? Чи достатньо цього часу? Аналізуючи так поставлене питання, можна сказати, що за такий термін поліцейський отримує мінімум необхідних на вулицях під час патрулювання навичок, але навряд чи він отримує знання, які б допомогли йому проводити певну правовиховну роботу.

На думку автора, майбутнім поліцейським потрібно давати більше теоретичних знань про права та обов'язки громадян, більш широкий спектр знань про систему законодавства. На сьогодні стан довіри до нової поліцейської служби доволі високий, тому ним потрібно скористатися. Поліцейських, окрім патрулювання, потрібно направляти для проведення якраз роз'яснювально-профілактичної роботи в дитячі та молодіжні установи, навчальні заклади всіх рівнів тощо. Це допоможе громадянами зрозуміти, що статус поліцейського змінено: він не стільки охоронець порядку, скільки допомагає його створювати, тобто, як прописано в законі, служить суспільству.

Наступним кроком з боку держави, стосовно нової поліцейської служби, повинно стати проведення великої рекламної кампанії у засобах масової інформації (правовиховних заходів на фоні появи нової правоохоронної структури). На тлі високого рівню довіри до поліцейських його потрібно постійно підтримувати та підвищувати. Так робота повинна стати систематичною. На телебаченні, наприклад, на багатьох всеукраїнських каналах вже є декілька програм та передач, які за своєю програмною концепцією можуть розміщувати різноманітну інформацію про роботу нової патрульної поліції. Необхідно надавати слово і самим поліціантам, які вже

попрацювавши можуть розповісти про те, з чим більше і частіше стикаються і на що потрібно звернути увагу, зокрема, батькам, керівникам навчальних закладів та іншим особам. Таким чином, поступово нові правоохоронці стануть суб'єктами правового виховання – особами, на яких покладено проведення правовиховних заходів.

На думку автора, необхідно підготовувати та прийняти якщо не нормативно-правовий акт, то хоча б посібник (кодекс етичної поведінки), яким би фахівці, науковці рекомендували правоохоронцям певні моделі поведінки та спілкування з громадянами. Дуже добре, коли вже у законі прописані правила користування всіма спеціальними засобами, але ж поліцейський має своїм головним обов'язком все ж таки профілактику правопорушень шляхом власного прикладу, роз'яснення і таке інше. Будемо сподіватись, що сучасна українська влада зверне увагу сьогодні на те, що поліцейський повинен не тільки охороняти, а й займатись правовим вихованням, що дуже важливо закріпити нормативно.

Література:

1. Закон України «Про національну поліцію», прийнятий Верховною Радою України 02 липня 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH26E00V.html.
2. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.
3. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін. ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2013. – 440 с.